

UPPSALA
UNIVERSITET

UPPSALA UNIVERSITET
Teologiska institutionen
Religionshistoria och Religionsbeteendevetenskap C
15hp
VT19
Handledare: Evelina Lundmark
Betygsättande lärare: Mia Lövheim

”Jag hade fått nog! Av allt man inte fick göra. Av att känna mig som världens sämsta människa”

– En kvalitativ studie i religionssociologi om svensk nyhetsmedias porträttering av kvinnliga avhoppare från Jehovas vittnen

Linda Karlsson
linda-karlsson2@hotmail.com

Abstract

This essay aims to identify and illustrate, in relation to Stig Hjarvards (2013) theory of mediatization, the factors for defection that Swedish news media portray as decisive for women leaving Jehovah's witnesses. The material consist of six news articles collected from four different news media who all published stories about women which defected from Jehovah's witnesses. The method of the essay is a transversal text analysis and the program Open Code 4.03 has been used to assess the results. The process of coding was abductive which means, in this essay, that the categories used in Open Code was mainly created based on the presented previous research on religious defection but also by a thoroughly reading of the articles. This genereted in five overall themes: *family*, *external factors*, *organizational*, *world view* and *mental health*. The factors for defection that is brought up by the articles is categorized in these themes. The result was then analyzed based on Hjarvards (2013) theory of mediatization and his explanations to it by these three metaphors of media; *media as conduits*, *media as languages* and *journalism on media*. The analyzed results indicated, among other things, factors for defection regarding deprivation of freedom, prohibition within the movement and unequal conditions for men and women. The results also showed medias aim to enforce factors connected to love and sex to create entertainment value. According to my interpretation of Hjarvards (2013) theory the results shows news medias desire to be an institution that critical examines religious organizations that do not fit in with secular norms of Swedish society.

Key words: Jehovah's witnesses, mediatization, religious defection, news media

Innehållsförteckning

Kapitel 1. Inledning.....	5
1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte och mål.....	6
1.3 Frågeställningar.....	6
1.4 Avgränsning.....	6
1.5 Forskningsgenomgång.....	7
1.6 Material.....	10
Kapitel 2. Teori.....	11
2.1 Presentation av teori.....	11
2.2 Arbetsmodell.....	13
Kapitel 3. Metod.....	16
3.1 Förförståelse av uppsatsämnet.....	16
3.2 Tillvägagångssätt.....	17
3.3 Validitet.....	20
3.4 Etiska överväganden.....	20
3.5 Kvalitativ textanalys.....	21
Kapitel 4. Resultat och analys.....	23
4.1 Resultat.....	23
4.2 Analys.....	24
4.2.1. Media as conduits.....	24
4.2.2. Media as languages.....	29
4.3 Slutsats.....	31
Kapitel 5. Diskussion.....	33
5.1. Teoretisk reflektion.....	33
5.2. Metodisk reflektion.....	34
5.3. Empirisk reflektion.....	35
5.4. Bidrag och avslutande reflektion.....	37
Sammanfattning.....	38
Referenser.....	39

Kapitel 1. Inledning

1. Inledning

I det sekulära landet Sverige så spelar nyhetsmedia en stor roll i att förse befolkningen med kunskap och åsikter om samhällsrelaterade fenomen, däribland också om religion. Stig Hjarvard menar till exempel att de institutioner som tidigare varit förmedlare av religiösa frågor så som skola, familj och religiösa institutioner idag, i ett sekulärt samhälle, har förlorat en betydande roll av detta till nyhetsmedia (Hjarvard, 2013, s. 83). Mitt personliga intresse för uppsatsens ämne grundar sig i hur jag lagt märke till hur svensk nyhetsmedia tenderar att beskriva både traditionell religion och icke-traditionella religiösa rörelser ur ett perspektiv som grundar sig i det avvikande. Vidare så har jag även sett svensk nyhetsmedia behandlat ämnet gällande konverteringar till destruktiva rörelser med religion som grund vilket ledde till funderingen hur svensk nyhetsmedia porträtterar avhoppare från kontroversiella samfund. Denna uppsats syftar därför till att beskriva de faktorer som porträtteras som avgörande i svensk nyhetsmedia i beskrivning av kvinnor som lämnat Jehovas vittnen. En kort genomgång och bakgrund till Jehovas vittnen presenteras i bakgrundskapitlet (1.1) samt deras utbredning i Sverige, denna bakgrund blir nödvändig för att förstå vilka premisser nyhetsmedia tar i beaktandet när de skriver om avhoppare från rörelsen. I studiens material beskrivs Jehovas vittnen som en ”sekt” vid upprepade tillfällen, uppsatsens syfte är dock inte att kommentera eller bidra till forskning om Jehovas vittnen som sådant och kommer ej fokusera på huruvida Jehovas vittnen är (eller inte är) en sekt. Syftet är istället att se hur rörelsen framställs i svensk nyhetsmedia.

1.1 Bakgrund

Enligt Nationalencyklopedin (2019) så definieras Jehovas vittnen – eller Bibelsällskapet Vaktornet – som en internationell religiös rörelse med bakgrund i USA. Jehovas vittnen beskrivs som en rörelse byggd på Bibeln men med avvikande tankar i flera avseenden från den dominerande kristna bibeltolkningen, de accepterar till exempelvis inte treenighetsläran utan endast Jehova som den ende guden. Framstående för Jehovas vittnen är att de inte tar emot blodtransfusioner eller firar jul. De avsägar sig även alla samarbeten med andra religiösa grupper och har enligt NE, 2012, 7,5 miljoner aktiva medlemmar i 239 länder

(Nationalencyklopedin, 2019). Göran Gustafsson beskriver i handboken *Religioner i Sverige* (2011) Jehovas vittnen som en strikt hierarkisk organisation där de lokala församlingarna utgör den lägsta nivån. Jehovas vittnens har en egen bibelöversättning - *Nya Världens översättning av den Heliga skrift* - och Gustafsson menar att det främst är Jehovas vittnens syn på den yttersta tiden (Harmagedon), som visar på vittnens teologiska särskildhet (Gustafsson, 2011, s. 199). I Sverige etablerades rörelsen på 1800-talet och år 2012 så räknades medlemmarantalet till 22 300 i 318 församlingar (Nationalencyklopedin, 2019).

1.2 Syfte och mål

Syftet med uppsatsen är att belysa och identifiera vilka bakomliggande faktorer som framställs som avgörande i beskrivningar av kvinnliga avhoppare från Jehovas vittnen i svensk nyhetsmedia samt om dessa faktorer även relateras till kvinnornas liv utanför samfundet. Målet är att få en bredare förståelse för hur en religiös rörelse som Jehovas vittnen framställs genom svensk nyhetsmedias bild av avhoppare. Detta då mediebilderna av avhoppare kan tänkas påverka hur dessa individer tas emot i det svenska samhället samt hur andra ser på religiösa aktörer och institutioner.

1.3 Frågeställningar

- Vilka bakomliggande faktorer framställs av svensk nyhetsmedia som avgörande hos kvinnorna i de utvalda artiklarna för deras avhopp från Jehovas vittnen?
- Framställs dessa faktorer även som något relaterat till kvinnornas tid efter avhoppet? Om, i så fall hur?

1.4 Avgränsning

För att avgränsa materialet så har artiklarna valts ut genom det som Malterud benämner som strategiskt urval (Malterud, 2014, s. 55) där materialet ska vara representativt för uppsatsens syfte och frågeställningar. De valda nyhetsartiklarna kommer enbart från svenska nyhetsmedier då uppsatsens syfte rör sig i en svensk kontext. Vidare så har uppsatsen begränsats genom att enbart belysa medlemmars självvalda avhopp från Jehovas vittnen (det vill säga ej ofrivillig uteslutning), artikelsökningen genererade även artiklar som belyser medlemmars anslutning men dessa valdes bort på grund av uppsatsens syfte att belysa avhoppet. Uppsatsens material tar enbart upp kvinnors frivilliga avhopp från Jehovas vittnen,

denna avgränsning är gjord med utgångspunkt i Jehovas vittnens starkt manliga hierarki vilket gör kvinnors avhopp intressant att studera.

1.5 Forskningsgenomgång

Nedan följer en forskningsgenomgång av tidigare forskning inom de två fält som uppsatsen rör sig inom. Den forskning som sammanfattas anses vara av relevans för denna uppsats då den belyser problematiken kring avhoppare från olika perspektiv såsom genus, faktorer för avhopp och processmodeller vid avhopp. Den tidigare forskning som jag presenterar kring avhoppare tenderar att utgå från kvalitativa studier såsom intervjuer med tidigare medlemmar. Forskning kring religion i media i Sverige tas även upp då det är av relevans för den här studiens syfte gällande svensk nyhetsmedias porträttering av kvinnliga avhoppare från Jehovas vittnen.

Janet Jacobs undersöker i sin artikel (1984) vad som karaktäriserar kvinnors religiösa hängivelse genom att fokusera på deras inträde till och utträde ur icke-traditionella religiösa rörelser. Jacobs menar att inom religiös hängivelsen så finns en så kallad *kärleksekonomi* där handelsvarorna är tillgivenhet, godkännande och intimitet. Vidare så menar Jacobs att manlig hierarki spelar en betydande roll för den kvinnliga konvertiten och då genom kontroll över den känslomässiga belöningen av hängivelse (Jacobs, 1984, s. 155). Jacobs menar att dessa religiösa rörelser grundar sig på ett utbytessystem, kvinnorna i dessa rörelser får sin hängivenhet genom emotionell tillfredsställelse från männen medan männen kan uppnå spirituellt uppfyllelse genom tillgivenhet, ledarskap och makt. Det i sin tur gör att kvinnorna blir begränsade till traditionella kvinnoroller där kraven inom dessa roller kan leda till avhopp (Jacobs, 1984, s. 156). Studien syftar till att bidra till forskning om frivilliga avhoppare från icke-traditionella religiösa rörelser, vilket även materialet i uppsatsen vill belysa, med fokus på könsrelaterade problem. Studien visar att kön spelar roll i religiös hängivelse i alternativa religiösa rörelser. Jacobs lyfter fram möjliga bakomliggande faktorer för kvinnliga avhoppare som, i förhållande till denna uppsats är intressant att sätta i relation till hur svenska nyhetsmedier väljer att framställa kvinnors avhopp.

En annan intressant aspekt inom detta forskningsfält är vad som bidrar till att människor stannar eller lämnar sekteristiska rörelser. I artikeln *Cult membership: What factors contribute to joining or leaving?* (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017) identifieras och undersöks så kallade sårbarhetsfaktorer och beskyddandefaktorer hos före detta

sektmedlemmar. Författarnas grundtes är att sårbarhetsfaktorer kan vara involverade i initieringen och beskyddandefaktorer vara en hjälp vid avståndstagande, något som likställs med missbruksproblematik (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017, s. 28). Bland annat så visar studien att mer än 80% av informanterna lämnade sekten på personligt initiativ och den största anledningen till detta uppgavs vara tappad tro och sociala ingripanden (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017, s. 29). Därför visar studien på utomståendes relevans i att lämna denna typ av rörelse, alltså ligger den nära det uppsatsen ämnar undersöka då den pekar på viktiga och avgörande faktorer som bidrar till varför någon väljer att lämna en sekteristisk rörelse. Dock så kan man anta att de sekter som studiens informanter varit medlemmar i har en annan struktur än Jehovas vittnen; ett vittne har oftast hela familjen och vänskapskretsen inom rörelsen och få kontakter som kan påverka utifrån. Detta nämner också författarna då det menar att en sårbarhetsfaktor även kan innebära att ha vänner och familj *inom* rörelsen (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017, s. 30). Författarna tar även upp en intressant koppling mellan avhopparna och externa aktiviteter, det visade sig att de medlemmar som stannat längre i rörelserna var de som uppgav att de avslutat sina studier eller slutat på deras arbeten under tiden de var aktiva medlemmar (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017, s. 29) vilket i den här studien är av intresse för att se om externa faktorer som arbete och skola också kan bidra till avhopp.

För att tydliggöra hur tidigare forskning berört dessa bakomliggande faktorer lyfter jag här fram socionomen Pernilla Liedgren Dobronravoffs (2009) arbete gällande utgångsprocessen från Jehovas vittnen. Dobronravoff beskriver det hon kallar exit-processer hos Jehovas vittnen; upplevelser av tvivel i sin tro som leder till att man lämnar organisationen. Även hennes arbete grundar sig på upprepade intervjustudier, i detta fall tio avhoppare från Jehovas vittnen och tio aktiva medlemmar i Jehovas vittnen, samt informella samtal med aktiva och före detta medlemmar i Jehovas vittnen. Dobronravoffs syfte är att skapa en processmodell som är mer flexibel och öppen i motsats mot tidigare försök av bland annat Fuchs Ebaugh (1988) och Norman Skonovd (1981, 1983). Hennes modell pekar på att en individ genomgår fler vändpunkter och får fler insikter som till slut leder till att individen lämnar Jehovas vittnen. Det som framkommer är att de individer som väljer att gå ur organisationen inte går raka vägen ut, beslutet att lämna tar tid och måste processas (Dobronravoff, 2009, s. 408–409). Slutligen så menar Dobronravoff att dessa utgångsprocesser som individerna genomgår kan liknas vid andra typer av avhopp från andra kontexter (Dobronravoff, 2009, s. 410).

Hennes modell är uppbyggd från avhopparens första *tvivel* till sista stadiet där *relativ neutralitet* uppnås. Dobronravoff listar sju punkter, inte strikt kronologiska, som hon menar att en avhoppare genomgår innan hen lämnar organisationen: (1) grader av tvivel, (2) prövning av tvivel, (3) vändpunkter, (4) olika beslut, (5) olika steg i verkställigheten, (6) floating och (7) relativ neutralitet (Dobronravoff, 2009, s. 401). Jag återkommer till dessa faktorer i diskussionen (5.3).

Här har jag beskrivit tidigare forskning som rör avhopp relaterat till bakomliggande faktorer ur olika perspektiv. Det jag nu kommer gå in på är tidigare forskning om hur religion och religiösa människor avbildas i svensk media.

Mia Lövheim och Marta Axner (2011) har skrivit om debatten i svenska press som uppstod kring tv-programmet Halal-tv, där två muslimska kvinnor diskuterade det svenska samhället och den svenska kulturen. Lövheim och Axner lägger fokus på de huvudsakliga problem och konflikter som de inblandade parterna förmedlade. De utgår från att public service-media i Sverige kan ses som ett primärt uttryck för mediering i en allmän diskurs, vidare så diskuterar de huruvida detta fall kan illustrera positioner och frågor i en bredare allmän diskurs om religion i dagens Sverige. De utgår från tv-program, debattartiklar och bloggar som alla har varit deltagare i debatten. De tar bland annat upp hur media kan förstärka polarisering, där religiösa värderingar ses som oförenliga med svenska demokratiska och moderna värderingar. Men de tar även upp att debatten om Halal-tv öppnade upp för diskussion kring innebörden och genomförandet av dessa mål och ideal i public service-media och samhället i stort.

Lövheim och Axner diskuterar religion med utgångspunkt i medialiseringsteori, det vill säga utifrån en tanke att media blir huvudförmedlaren av religion i ett modernt samhälle, med effekten att olika mediegenrer representerar religion ur särskilda perspektiv. Detta är en tes som är nära sammankopplad till denna uppsats då den syftar till hur avhoppare från Jehovas vittnen porträtteras i media och vad det kan ha för konsekvenser.

Den tidigare forskning jag presenterat här har visat att avhopparberättelser och religion i media är välstuderade fenomen; denna uppsats tar avstamp i hur avhoppare från Jehovas vittnen framställs i svensk nyhetsmedia vilket kombinerar de två forskningsområdena som presenterats.

1.6 Material

Det utvalda materialet består av sex nyhetsartiklar från de fyra webbaserade nyhetsmedierna; Expressen Hälsoliv, Aftonbladet Relationer, SVT Nyheter och Lokaltidningen. I artiklarna återberättar sex kvinnor hur deras avhopp från Jehovas vittnen skedde. I artiklarna beskrivs kvinnornas tid i Jehovas vittnen, processen att lämna samt tiden efteråt. Gemensamt för dessa artiklar är att alla kvinnorna beskrivs mena att Jehovas vittnen är en destruktiv rörelse och att de mått dåligt under tiden de varit aktiva medlemmar. Artiklarna väljer genomgående att belysa och fokusera på faktorer som fick kvinnorna att lämna rörelsen, inte varför de stannade så länge. Artiklarna är publicerade mellan åren 2014 – 2019. Kvinnorna befinner sig i olika åldrar när tiden för avhopp skett samt när de valt att dela berättelsen i artiklarna. Kvinnorna är bosatta i olika delar av Sverige. Med koppling till studiens syfte så blir materialet intressant då det är exempel på hur svensk nyhetsmedia porträtterar religiösa organisationer och religiösa individer. Urval beskrivs mer djupgående i metodkapitlet (3).

Kapitel 2. Teori

För att besvara uppsatsens frågeställningar:

- Vilka bakomliggande faktorer framställs av svensk media som avgörande när kvinnorna i de utvalda artiklarna för den här studien lämnar Jehovas vittnen?
- Framställs dessa faktorer även som något relaterat till kvinnornas tid efter avhoppet? Om, i så fall hur?

kommer materialet att sättas i relation till Stig Hjarvards (2013) medialiseringsteori. Därför presenteras först en genomgång av den valda teorin, följt av operationaliseringen av teorin genom uppsatsens arbetsmodell.

2.1 Presentation av teori

Uppsatsens teoretiska ramverk bygger på Hjarvards presentation av begreppet medialisering i *The mediatization of culture and society* (2013). Där lyfter Hjarvard upp hur medialisering länge använts för att beskriva nyhetsmedias inflytande på samhällsliga fenomen men att det inte förrän nyligen har gjorts så mycket för att definiera termen och konceptualisera det till en teori (Hjarvard, 2013, s. 9). Hjarvard menar att religion i högre grad uppmärksammas i media, något han beskriver som inte enbart en produkt av bevakningen kring konflikter och problem kopplat till religion, utan som del i en allmän utveckling. Religion har blivit ett återkommande tema för journalister att hantera och är inte längre ett ämne begränsat till konfessionella tidningar eller specifika kolumner. Detta ökade intresse som Hjarvard uppmärksammar visar på en förändring i makten att kunna definiera och framställa religion. Religion och journalistik ses båda av Hjarvard som sociala institutioner, men styrda av olika tillvägagångssätt. Båda institutionerna har kommunikation som sin huvudsak och vill påverka sin publik med sin världsbild, men normerna och handlingssätten som ligger i grunden är olika. Vidare menar Hjarvard att nyhetsmedia är en vital del av den offentliga miljön och genom dess inramning av olika frågor och problem så produceras sociala fakta och åsikter, det vill säga de reflekterar inte enbart redan existerande fakta och åsikter. Nyhetsmedier styrs inte enbart av journalisters professionella värderingar utan även av underhållningsvärde (Hjarvard, 2013, s. 87). Denna sociologiska förståelse för vilken roll nyhetsmedia spelar för religion i det moderna samhället handlar främst om att nyhetsmedia inte bara *representerar* eller

rapporterar om religion utan påverkar synsättet på religiösa institutioner och idéer, samt hur människor interagerar med varandra kring ämnet (Hjarvard, 2013, s. 80).

Hjarvard menar att medialisering av religion i de nordiska länderna har fyra karaktärsdrag som förklarar förhållandet mellan media och religion: (1) mainstream-media har en icke-konfessionell inriktning, (2) mainstream-media fungerar som förmedlare av religiösa symboler och narrativ till en befolkning som har lite kontakt med religiösa institutioner, (3) existensen av en tydlig religiös institution (t.ex. evangelisk-lutherska kyrkan) och (4) en hög grad av sekularisering på ett samhälleligt, organisatoriskt och individuellt plan. Med andra ord så menar Hjarvard att medialisering av religion kan anta olika former och generera olika resultat beroende på kontext (Hjarvard, 2013, s. 81). Vidare så refererar Hjarvard till Joshua Meyrowits (1993) sätt att dela upp medier i tre olika aspekter, dessa tre benämns som (1) *media as conduits*, (2) *media as languages* och (3) *media as environments* (Hjarvard, 2013, s. 81). *Media as conduits* handlar om hur nyhetsmedia transporterar symboler och meddelanden från sändare till mottagare, från denna synvinkel ligger alltså fokus på innehållet. Hjarvard menar att frågor kring vilket meddelande man vill sända, vilka ämnen som dominerar agendan som nyhetsmedia har och hur stor uppmärksamhet ett tema får från ett annat blir viktiga i denna process (Hjarvard, 2013, s. 81). Hjarvard beskriver utifrån detta att nästan all representation av religion i nyhetsmedia är producerad och redigerad av dem själva, inte av enskilda samfund eller etablerade religiösa hierarkier, och presenteras sedan via nyheter, dokumentärer och underhållningsbloggar. Via dessa genrer så bidrar nyhetsmedia med ett flöde av religiös representation som spelar en viktig roll i hur människor får information och erfarenhet om religion (Hjarvard, 2013, s. 82).

I relation till *media as conduits* så blir media en distributör till tre olika typer av religion i media enligt Hjarvard: (1) *religious media*, (2) *journalism on religion* och (3) *banal religion* (Hjarvard, 2013, s. 83). I enlighet med uppsatsen syfte och frågeställningar så kommer jag endast att arbeta med en av de tre typerna som ligger närmast uppsatsens material. *Religious media* och *banal religion* fokuserar på religiöst vinklad media och på religiösa symboler och referenser som lyfts ur sitt institutionella sammanhang som en del av en vidare kulturell sfär (Hjarvard, 2013, s. 84). Detta hade varit av relevans om Jehovas vittnen själva var distributör av artiklarna eller om det handlade om tillexempelvis fiktiva berättelser med religiös grund. Av relevans för denna här uppsatsen är dock *journalism on religion*, vilket helt enkelt refererar till hur nyhetsmedier utan direkt koppling till religiösa institutioner talar om religion. De genrer som dominerar formen *journalism on religion* är nyheter, aktuella frågor och

modererad debatt och de institutioner som primärt är i kontroll av formen är journalism. Innehållet är religiösa uttryck och agerande från och av religiösa aktörer inramat av sekulära nyhetsvärden och de religiösa aktörernas roll är att fungera som en källa till information. Hjarvard menar att *journalism on religion* tydligt drivs av sekulära nyhetsvärden så stoffet formas av en vilja att presentera saklig information och att kritiskt granska (Hjarvard, 2013, s. 84). I enlighet med uppsatsens syfte blir det meningsfullt att ta upp vad Hjarvards beskrivning av denna typ av nyhetsmedia tenderar att presentera religiösa aktörers berättelser och erfarenheter, utifrån att kritiskt granska, får för effekter för hur Jehovas vittnen som institution framställs i materialet (Hjarvard, 2013, s. 84).

Den andra delen i Meyrowits sätt att dela upp kommunikationsmedia som Hjarvard redogör för är (2) *media as languages*. Hjarvard lyfter genom detta begrepp fram hur nyhetsmedia väljer att framställa och framföra meddelanden och konstruera förhållandet mellan sändare, innehåll och mottagare. Valet av medium och genre påverkar tillexempel uppbyggnaden av narrativ, verklighetsstatus och hur budskap tas emot. Som en konsekvens av detta så justerar och anpassas religiösa representationer till karaktären av det specifika mediet och genren ifråga (Hjarvard, 2013, s. 82) vilket innebär att beroende på vilket medium som presenterar innehållet paketeras det och tas emot på olika sätt.

Den sista delen, (3) *media as environments*, fokuserar på hur mediesystem underlättar och strukturerar mänsklig interaktion och kommunikation (Hjarvard, 2013, s. 83). *Media as environments* kommer inte att diskuteras i analysen, eftersom detta inte korrelerar med syftet för denna uppsats.

Huvudpoängen i medialisering så som Hjarvard (2013) presenterar den är att nyhetsmedia är en påverkansfaktor för hur religion representeras, framställs och reproduceras i ett modernt samhälle vilket i sin tur skapar en viss bild av religiösa organisationer eller individer. Denna teori operationaliseras nedan i arbetsmodellen.

2.2 Arbetsmodell

Det som är relevant för analysen av materialet utifrån Hjarvards (2013) teori är hans konceptualisering av *media as conduits*, *media as languages* och *journalism on religion*. Som jag diskuterat ovan är det framförallt hur nyhetsmedia framställer både avhopparna och Jehovas vittnen som rörelse som är av intresse för uppsatsens syfte (1.2). Vidare så blir Hjarvards idé om estetik viktig, där paketering och mottagande är beroende av vilket medium

som presenterar innehållet. Begreppen i teorin är relaterade till varandra på ett sätt som kan förklara varför de utvalda svenska medierna väljer att porträttera kvinnornas avhopp på de sätt och med den terminologi som de gör. Den centrala aspekten i teorin är hur medialisering fungerar som förmedlare av religion i samhället och hur religiösa organisationer framställs.

Utifrån detta har jag använt mina frågeställningar:

- Vilka bakomliggande faktorer framställs av svensk nyhetsmedia som avgörande hos kvinnorna i de utvalda artiklarna för deras avhopp från Jehovas vittnen?
- Framställs dessa faktorer som något relaterat till kvinnornas tid efter avhoppet? Om, i så fall hur?

på ett sätt som möjliggör för teorin att analysera dem. Den första frågeställningen berör bakomliggande faktorer som kodningsarbetet synliggör genom kategorierna nedan.

Familj – familjedynamiker så som skilsmässor, andra i familjen som lämnat och egna barn.

Organisatoriskt – samfundets hierarki med straff, styre, förväntningar och förbud

Externa faktorer – relationer och aktiviteter utanför samfundet så som flytt, vänner, arbete/skola och kärleksrelationer

Världsuppfattning – meningssystem kopplat till tappad tro/annan tro och värderingar som strider mot samfundets

Mental hälsa – psykiskt mående i olika former

Med avgörande menar jag om dessa faktorer beskrivs som en kritisk faktor i kvinnornas beslut att lämna Jehovas vittnen. Dessa teman är kopplade till Hjarvards (2013) medialiseringsteori på så sätt att det hjälper att tydliggöra det han benämner som *media as conduits* och *media as languages*. Att se vilket meddelande nyhetsmedierna är ute efter att sända genom innehållet i artiklarna och hur stor plats ett tema får samt hur nyhetsmedierna väljer att paketera detta bidrar till en inramning av religion som är av intresse i den här studien. Den andra frågeställningen berör hur faktorerna sedan relateras till hur kvinnornas liv efter avhoppet beskrivs, här var jag intresserad av att fånga hur nyhetsmedierna väljer att relatera de faktorer som resultatet visar till kvinnornas liv efter avhoppet. Detta för att se hur artiklarna väljer att porträttera kvinnornas liv utanför samfundet. Detta är intressant utifrån medialiseringsteorin på ett sätt som kan visa hur nyhetsmedia har kontrollen genom *journalism on religion*. Hjarvard påpekar detta genom att ta upp medias del i en industri som

producerar icke-objektiv fakta som leder till åsiktsskapande (Hjarvard, 2013, s. 87) i ett sekulariserat land som Sverige där individualisera tro värderas högt.

Resultatet framförs i tabellform där procenten av faktorer för avhopp som kodats i artiklarna presenteras utifrån huvudkategorierna i kodningsprocessen som beskrivits ovan: Analysen (4.2) kommer utgå från dessa fem huvudkategorier och diskuteras i relation till Hjarvards (2013) medialiseringsteori utifrån begreppen *media as conduits* och *media as languages* och *journalism on religion*.

Kapitel 3. Metod

I detta kapitel presenteras först min förförståelse av uppsatsämnet, sedan beskrivs metoden som använts för att besvara uppsatsens frågeställningar. Sedan kommer en redogörelse för tillvägagångssättet av materialinsamling och kodning. Vidare så diskuteras uppsatsens validitet och etiska överväganden. Avslutningsvis så kommer en genomgång av Boréus (2015) kvalitativa textanalys samt Rennstam och Wästerfors (2015) *sortera, reducera och argumentera* att göras.

3.1 Förförståelse av uppsatsämnet

Något som konstant påverkar vårt sätt att bearbeta data är vår förförståelse av ett ämne menar Kirsti Malterud (2014). Hon menar också att förförståelse kan hjälpa och ge styrka till det projekt man arbetar med men att det även kan hindra oss att se nyanser. Förförståelse består av erfarenheter, hypoteser, yrkesmässiga perspektiv och de teoretiska referensramar som finns med vid projektets början (Malterud, 2014, s. 48). Malterud menar att det är oundvikligt att vår förförståelse påverkar forskningsprocessen (Malterud, 2014, s. 46) men jag har i denna uppsats strävat efter att reflektera över mitt eget perspektiv för att vara medveten om på vilket sätt min förförståelse påverkar resultatet.

Malterud tar upp att förförståelse kan vara en motivation till att forskaren väljer att inleda ett forskningsprojekt (Malterud, 2014, s. 49), vilket stämmer i detta fall då jag har ett intresse kring denna typ av frågor som berör icke-traditionella religiösa rörelser och medlemmars upplevelser av rörelserna. Mitt intresse sträcker sig också framåt i tiden och till min blivande yrkesroll som lärare, det är av relevans för mig att bredda mina kunskaper kring potentiella levnadsval hos elever för att öka förståelsen av dessa samt hur mediebilderna av religion påverkar elevernas syn på ämnet. Detta kan då betraktas som den förförståelse som Malterud beskriver som hjälpande och stärker projektet, eftersom ett eget intresse kan driva projektet framåt. Min förförståelse kan även påverkas av mediebilderna av denna typ av rörelse, särskilt på det sättet medier ofta vill framställa medlemmar/före detta medlemmar som extrema eller avvikande. Den medvetenhet jag har över detta har gjort så jag reflekterat över de ordval som gjorts i det insamlade materialet och försökt ta reda på om jag accepterar mediebilderna och då tolkar det som kvinnornas egna berättelser, istället för ett konstruerat narrativ av en journalist inom en viss mediegenre.

3.2 Tillvägagångssätt

Här presenteras tillvägagångssättet för insamling och urval av material till uppsatsen. Sedan presenteras även hur tillvägagångssättet för kodningen gick till.

För att samla material till studien så gjorde jag en serie sökningar på nyhetsplattformarna: Aftonbladet, Expressen, SVT Nyheter och Lokaltidningen. Anledningen till att jag valde dessa är för att de är tidigare kända av mig samt lättillgängliga via internet. Sökningarna gjordes under datumen 1–4/4 – 19. De sökord som jag använde mig av för att hitta relevant material till studien var: *Jehovas vittnen*, *lämna Jehovas vittnen* och *avhoppare Jehovas vittnen*. Antalet artiklar som detta genererade presenteras i tabellen nedan (tabell 1).

Tabell 1: antalet genererade artiklar vid första sökningen

	<i>Jehovas vittnen</i>	<i>Lämna Jehovas vittnen</i>	<i>Avhoppare Jehovas vittnen</i>
Aftonbladet relationer	36 392	7 769	381
Expressen hälsoliv	197	42	6
Lokaltidningen	194	385	192
SVT Nyheter	6	2	0

Av dessa artiklar valdes tio artiklar ut för uppsatsens syfte, efter urvalsprocessen så blev sex artiklar valda som material till uppsatsen. Urvalskriterierna för artiklarna var 1) de berörde en kvinnlig avhoppares berättelse, 2) fokus var på avhoppet och processen kring avhoppet, 3) avhoppet beskrevs som skett av egen vilja (alltså inte en uteslutning mot personens vilja), 4) samma kvinna fick inte förekomma fler än en gång och 5) artikeln går att läsa utan prenumeration. Dessa sex artiklar valdes även ut på premisen att motsvara en rimlig mängd material att bearbeta i relation till uppsatsens syfte och frågeställningar. Dessa tio artiklar presenteras i tabellen nedan (tabell 2).

Tabell 2: Urval av artiklar

Artikel	Källa	Datum publicering	Datum insamling	Författare	Sökord	Urval
Nr. 1	SVT Nyheter	18/3 – 19	4/4 – 19	David Forsell	<i>Jehovas vittnen</i>	Ja
Nr. 2	Lokaltidningen	24/8 – 19	4/4 – 19	Anna Fröjd	<i>Lämnade Jehovas vittnen</i>	Ja
Nr. 3	Expressen Hälsoliv	10/9 – 15	4/4 – 19	Victoria Lagercrantz	<i>Avhoppare Jehovas vittnen</i>	Ja
Nr. 4	Expressen Hälsoliv	10/2 – 19	4/4 – 19	Anne Haavisto	<i>Jehovas vittnen</i>	Ja
Nr. 5	Expressen Hälsoliv	23/7 - 15	4/4 – 19	Victoria Lagercrantz	<i>Avhoppare Jehovas vittnen</i>	Ja
Nr. 6	Aftonbladet	20/8 – 14	4/4 – 19	Okänd	<i>Avhoppare Jehovas vittnen</i>	Ja
Nr. 7	Aftonbladet	Okänt	4/4 – 19	Okänd	<i>Jehovas vittnen</i>	Nej
Nr. 8	Aftonbladet	31/5 – 17	4/4 – 19	Joachim Kerpner, Lisa Röstlund	<i>Lämna Jehovas vittnen</i>	Nej
Nr. 9	Expressen	15/10 – 09	4/4 – 19	Olle Berggren	<i>Jehovas vittnen</i>	Nej
Nr. 10	Expressen	24/5 - 06	4/4 – 19	Helena Trus	<i>Lämnade Jehovas vittnen</i>	Nej

Kriterierna i urvalsprocessen har varit viktiga för att få fram ett så rikt material som möjligt att analysera. Detta i linje med Malteruds tanke om att representativitet är mindre relevant i en kvalitativ studie där informationsrikedom istället blir viktigare för att säkerställa att problemställningen kan belysas från olika håll (Malterud, 2014, s. 66).

Kodningsprocessen var abduktiv där kodningskategorierna utarbetades i relation till materialet och till tidigare forskning (1.5). Dessa kategorier bygger tidigare forskning om avhoppare och har gjort det enklare för mig att relatera de faktorer jag sett till ett gemensamt tema. Dock så utesluter det inte kodningens förutsättningar att plocka fram sådant som den tidigare forskningen inte visat på. Dessa kategorier sammanfördes sen abduktivt i fem teman (tabell 3).

Tabell 3: kodningsmall

Huvudrubrik	<i>Familj</i>	<i>Externa faktorer</i>	<i>Organisatoriskt</i>	<i>Världsuppfattning</i>	<i>Mental hälsa</i>
Underkategori	Egna barn	Vänner	Straff	Tappad tro/annan tro	Ätstörningar
	Andra i familjen har lämnat	Kärlek	Förväntningar	Andra värderingar	Själv mordstankar/försök
	Skilsmässa	Arbete/skola	Styre		Psykiska besvär
		Relationer	Förbud		
		Flytt			

I tidigare forskning beskrevs många av dessa övergripande faktorer som avgörande för människor som lämnat religiösa och/eller sekteristiska rörelser. Underkategorier som *förväntningar* och *styre* bygger till exempel på min läsning av Jacobs (1984) som tar upp att icke-jämställda förhållanden mellan män och kvinnor samt krav på kvinnor kan leda till avhopp (Jacobs, 1984, s. 156). Detta relateras till huvudkategorin *organisatoriskt* då det handlar om hur samfundet organiseras. Andra underkategorier som *arbete/skola* och *vänner* relateras till Rousselet, Duretete, Hardouin och Grall-Bronnec artikel, där det visar sig att medlemmar som sa upp sig från sitt arbete eller avslutade sina studier under tiden de befann sig i den sekteristiska rörelsen tenderade att stanna längre (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017, s. 30). Detta relateras till huvudkategorin *externa faktorer* för att se om *arbete/studier* eller *vänner* utanför samfundet, i mitt material, kunde vara avgörande faktorer för avhopp snarare än kvarvarande genom att interagera med vänner, arbetsplatser eller utbildningar utanför samfundets kontext. Underkategorin *tappad/annan tro* relateras också till Rousselet, Duretete, Hardouin och Grall-Bronnec då en stor del av deltagarna i deras studie uppgav att bristande tro på trosuppfattningar var en avgörande orsak till att de lämnade rörelsen (Rousselet, Duretete, Hardouin, Grall-Bronnec, 2017, s. 29), dessa underkategorier placerades då under den övergripande huvudrubriken *världsuppfattning*. Resultatet av alla faktorer som kodats som avgörande i kvinnornas avhopp räknades sedan ut i procent. Uträkningen är beroende av att vissa koder har kategoriserats i fler än en huvudkategori då innebörden av faktorn kan tolkas på fler än ett sätt. På grund av kodningsprocessen där en kod inte alltid får plats på varje kodningsrad är inte alla koder direkt citat från artiklarna utan

modifierade för kodningsprocessens skull. I Analysdelen (4.2) kommer citaten att presenteras i sin helhet.

3.3 Validitet

Malterud poängterar att en forskare sällan kan svara ja eller nej på frågan om huruvida forskningsresultaten är *sanna* eller ej, det är istället viktigt att ta ställning till vad det är sant *om* (Malterud, 2014, s. 27). Uppsatsen kan därför enbart svara på vad som är sant om hur de representerade svenska medierna porträtter de intervjuade kvinnornas avhopp och vilka bakomliggande faktorer som lyfts fram som avgörande. Uppsatsen ämnar inte svara på om dessa faktorer faktiskt är avgörande för kvinnor vid ett avhopp utan istället *hur* det porträtteras, *varför* och på vilket sätt det *påverkar*. Vidare så tar Malterud upp den interna validiteten, som handlar om att välja ett sätt att undersöka materialet som ger en tillräckligt täckande bild av det som ämnas undersöka (Malterud, 2014, s. 27), det innebär att uppsatsen tagit hänsyn till att den valda metoden ska ge en så heltäckande bild som möjligt. Därför har kvalitativ textanalys valts ut, då den passar bra på ett material där mindre delar ska analyseras för att få fram en helhetsbild. Vidare pratar Malterud om den pragmatiska validiteten som handlar om användbarhet, och syftar till om kunskap är giltig och om den är användbar (Malterud, 2014, s. 224). Uppsatsens resultat syftar därför till att bli användbar utanför dess kontext genom att bidra till hur medier väljer att framställa en specifik religiös rörelse via avhoppberättelser, samt genom vilka bakomliggande faktorer som tas upp som avgörande för ett avhopp. För att uppsatsen ska uppfylla ovan nämnda validitetskrav så har jag strävat efter att förmedla resultat och forskningsprocess på ett tydligt sätt. Det Malterud nämner som den kommunikativa validiteten blir begränsad om forskaren inte kan förmedla forskningsresultaten och den förmåga som forskaren besitter att förmedla detta påverkar också giltigheten (Malterud, 2014, s. 222). Uppsatsen strävar alltså efter att presentera resultat, slutsatser och forskningsprocess i ett välskrivet format så läsaren kan ta del av det (Malterud, 2014, s. 222).

3.4 Etiska överväganden

De valda artiklarna är publicerade på ett sätt där alla kan nå och läsa dem, berättelserna i artiklarna har som syfte att belysa sex olika kvinnors avhopp från Jehovas vittnen.

Vetenskapsrådet tog 1990 fram fyra forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 1990). Dessa fyra huvudkrav är:

Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet
(Vetenskapsrådet, 1990, s. 7–14)

Då min studie innefattar journalistik, det vill säga hur dessa kvinnor skrivs om, så finns inte kravet på att kvinnorna ska informeras då de inte är deltagande. Detta gör att informationskravet och samtyckeskravet inte är relevant till denna uppsatsens studie.

Gällande konfidentialitetskravet där deltagarnas personuppgifter ska skyddas och hanteras på ett sätt så obehöriga inte kan få tillgång till dem så har det i den här uppsatsen hanterats på ett sätt där artiklarna från början antas skydda personuppgifterna. Deltagarnas namn beskrivs till exempel i vissa artiklar vara utbytta till fiktiva namn och känslig information avslöjas inte om kvinnorna. Samtidigt kommer inte uppsatsen att behandla namn eller annan personlig information då det inte är relevant i relation till uppsatsens syfte och frågeställningar.

Slutligen så tas nyttjandekravet hänsyn till att personuppgifter inte får användas icke-vetenskapligt eller kommersiellt vilket inte sker i denna uppsats på grund av ovanstående argument.

3.5 Kvalitativ textanalys

De sex olika nyhetsartiklarna analyseras utifrån en kvalitativ textanalys, det vill säga utifrån en noggrann läsning av texten där vissa delar ses som mer intressanta än textens helhet, med utgångspunkten att en intensiv läsning av texten bidrar till att det eftersökta innehållet i relation till uppsatsen syfte och frågeställningar kommer till ytan (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, 2012, s. 210).

Kristina Boréus skriver i antologin *Handbok i kvalitativa metoder* att texter är en del av hur samhället formar människors föreställningar, vilket gör det intressant att studera texter (Boréus, 2015, s. 157). Utifrån detta argumenterar hon att vi genom studiet av texter ser viktiga aspekter i det som bygger upp våra föreställningar om samhället, vad som påverkar relationer mellan grupper och vad som bidrar till att upprätthålla och skapa identiteter. Boréus tar även upp texter och olika textgenrer som bör tas hänsyn till när denna typ av forskning görs. Texter produceras och konsumeras i olika sammanhang vilket gör att uppsatsen material bestående av nyhetsartiklar tillhör en specifik textgenre samt har en specifik funktion (Boréus, 2015, s. 158).

Boréus beskriver processen för textanalys i modell med fem punkter som bygger på varandra: att (1) formulera forskningsproblem, (2) formulera forskningsfrågor, (3) välja material, (4)

formulera analysfrågor och slutligen att (5) välja tekniker för att besvara analysfrågorna (Boréus, 2015, s. 175). Boréus påpekar sedan att dessa fem punkter sällan följs steg för steg utan att det är flytande, detta stämmer in på hur processen kring denna uppsats har skett. Forskningsfrågorna ställdes i ett tidigt stadium och därefter söktes passande material upp för att kunna besvara forskningsfrågorna. Analysfrågor till texterna ställdes dock inte utifrån textanalysens modell då materialet kodades abduktivt i kodningsprogrammet Open Code 4.03 med utgångspunkt i tidigare forskning gällande avhopp från religiösa rörelser men också genom en närläsning av materialet i fråga. En relevant modell att följa steg för steg i denna process är även Rennstam och Wästerfors *sortera, reducera och argumentera* (Rennstam, Wästerfors, 2015, s. 220). Sorteringen består av att sortera den empiri som samlats in, sedan tar reduceringen vid där det handlar om att välja ut de relevanta i det insamlade materialet utan att komplexiteten i materialet försvinner. Slutligen så sker argumentationen där tesen argumenteras med hjälp av empirin (Rennstam, Wästerfors, 2015, s. 220).

Kapitel 4. Resultat och analys

4.1 Resultat

I detta kapitel presenteras resultatet av kodningen, utifrån detta presenteras hur mycket av de sex artiklarna som täcktes upp av de teman jag arbetat fram (tabell 4): *Familj, externa faktorer, organisatoriskt, världsuppfattning och mental hälsa*. Procenten anger hur många faktorer som kodats som avgörande i respektive tema, faktorerna kommer att återges i hela citat i analysen (4.2).

Tabell 4: resultat av kodning

	Artikel 1	Artikel 2	Artikel 3	Artikel 4	Artikel 5	Artikel 6
Familj	0%	0%	27%	26%	0%	10%
Externa faktorer	0%	31%	27%	7%	22%	0%
Organisatoriskt	89%	13%	37%	18,5%	48%	20%
Världsuppfattning	11%	25%	0%	30%	13%	70%
Mental hälsa	0%	31%	9%	18,5%	17%	0%

4.2 Analys

I detta kapitel presenteras analysen som görs i relation till mina frågeställningar: Vilka bakomliggande faktorer framställs av svensk nyhetsmedia som avgörande hos kvinnorna i de utvalda artiklarna för deras avhopp från Jehovas vittnen? Framställs dessa faktorer även som något relaterat till kvinnornas tid efter avhoppet? Om, i så fall hur? Analysen knyter an till de huvudkategorier som presenterades ovan i resultatet (4.1). När jag pratar om *teman* i analysen så refererar jag till de fem huvudkategorierna *familj*, *externa faktorer*, *organisatoriskt*, *världsuppfattning* och *mental hälsa* och dess underkategorier som en helhet (beskrivna i avsnitt 3). I analysen kommer citat från artiklarna att presenteras i sin helhet, för att tydliggöra vilka ord som varit betydelsebärande i kodningen har jag fetmarkerat dessa. Analysen skedde utifrån Hjarvards (2013) medialiseringsteori med utgångspunkt i två av hans ”mediemetaforer”; det vill säga, media som 1) *conduits* och 2) *languages* (Hjarvard, 2013, s. 81) samt en av hans tre former av medialiserad religion; *journalism on religion*. Följande kapitel är därför strukturerat först efter en reflektion kring hur materialet kan förstås utifrån en teoretisk förståelse av *media as conduits* och sedan *media as languages*. Även *journalism on media* kommer att behandlas.

4.2.1. Media as conduits

I sin diskussion av begreppet *conduit* diskuterar Hjarvard vad som är viktigt att ha i åtanke när media blir transportörer av symboler och meddelanden från sändare till mottagare. Det vill säga, vad händer när nästan all representation av religion i samhället kommer från nyhetsmedier istället för etablerade religiösa auktoriteter (Hjarvard, 2013, s. 82). Vidare lyfter Hjarvard att det är viktigt att hålla innehållet i åtanke; med det menas syftet med en artikel, hur en artikel förpackas, samt hur stor plats ett tema får ta i relation till ett annat i en artikel (Hjarvard, 2013, s. 81). I enighet med detta så kommer jag att plocka ut citat från resultatet som jag anser relevanta att diskutera i relation till Hjarvards resonemang gällande innehållet i det studerade materialet, vilken distributör av religion dessa nyhetsmedier kan sägas bli, samt hur religion representeras genom det som framhävs som avgörande faktorer i kvinnornas beslut att lämna Jehovas vittnen.

Till att börja med så kan meddelandet nyhetsmedierna i fråga är ute efter att sända - samt vilka ämnen som de har på sin agenda - bland annat tolkas i relation till temat *organisatoriskt* utifrån kodningen och mina resultat. Här kan man se att Jehovas vittnen framställs som ett

religiöst samfund som behandlar kvinnor annorlunda än det omgivande svenska samhället. Samfundet framställs bestraffa och begränsar sina medlemmar samt ställa krav som är svåra för dessa kvinnor att uppfylla. Förväntningar som tas upp i artiklarna som svåra att uppnå för kvinnorna porträtteras genom bland annat dessa citat som är hämtade från Lokaltidningen och Expressen Hälsoliv.

”Jag hade konstant dåligt samvete. Jag **kunde inte vara ett bra Jehovas vittne**, jag tänkte orena tankar och gick runt med den **skulden** konstant” (Artikel nr 2, Lokaltidningen, kodat som *förväntningar* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”Att vara nära en annan person är ju ett viktigt sätt att upptäcka sig själv, men allt det gick jag miste om. För mig blev det mer och mer **kravfyllt**, eftersom man **förväntas gifta sig** med den man dejtar” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *förväntningar* och *styre* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”att hela tiden **försöka vara den perfekta goda människan** gav mig bara **dåligt samvete**” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *förväntningar* under kategorin *organisatoriskt*)

Dessa exempel behandlar förväntningar gällande att vara duktig och en bra förebild för andra vittnen samt förväntningar som organisationen har på relationen mellan man och kvinna. Vidare så framställs *straff* och *förbud* under huvudrubriken *organisatoriskt* i tidningen Expressen Hälsoliv.

”Jag hade fått nog! Av **allt man inte fick göra**” (Artikel nr 5, Expressen Hälsoliv, kodat som *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”Men vi fick **inte ha några aktiviteter efter skolan**, och helst **inte några kompisar utanför församlingen**” (artikel nr 5, Expressen Hälsoliv, kodat som *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”men utom klasskompisarna umgicks vi inte med barn utanför samfundet. **Tron styrde allt** – vår klädstil, vilka böcker vi läste, vilka filmer vi såg. [...] Att gå på disko var **förbjudet**” (Artikel nr 3, Expressen Hälsoliv, kodat som *styre* och *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

Dessa citat visar det som här framställs som förbjudet för kvinnorna i Jehovas vittnen att göra. Framställningen tydliggör att förbuden begränsade chanserna för kvinnorna att ha ett liv utanför samfundet. Slutligen så belyser temat *organisatoriskt* styret som en faktor till avhopp och då genom samfundets icke-jämställda förhållanden mellan män och kvinnor. Framställningen av kvinnornas begränsade möjligheter att styra över sina egna liv syns bland annat i dessa exempel:

”vi systrar, som kvinnor kallas, fick oftast **inte jobba**, i så fall max halvtid, det var **långt ifrån jämställt**” (Artikel nr 1, SVT Nyheter, kodat som *styre* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”vi **kvinnor fick inte göra vad vi ville**, vi skulle **lyda männen** och stanna hemma”, berättar hon (Artikel nr 1, SVT Nyheter, kodat som *styre* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

Ett annat tema som kan kopplas till detta är *mental hälsa*, det som är framträdande här är hur medierna väljer att framhäva kvinnornas psykiska mående under tiden i samfundet och hur det framställs som en faktor som i längden fick dem att lämna rörelsen. Den tydligaste faktorn är det som jag kodat som *psykiska besvär*:

Hon lät sig döpas och hoppades på ett liv inom församlingen. Samtidigt började hon snabbt **må allt sämre psykiskt**, ”jag var **jättedeprimerad**, började dricka och skära mig själv” (Artikel nr 2, Lokaltidningen, kodat som *psykiska besvär* under huvudkategorin *mental hälsa*)

”efter att ha blivit **utbränd** hamnade jag vid ett vägskal” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *psykiska besvär* under huvudkategorin *mental hälsa*)

Även temat *världsbild* med underkategorierna *tappad tro/annan tro* och *andra värderingar* visar hur artiklarna väljer att särskilja och framhäva kvinnornas skilda värderingar gentemot samfundets.

orden som lästes upp under mötena i Rikets sal **betydde allt mindre**, berörde henne allt mindre (Artikel nr 6, Aftonbladet, kodat som *tappad tro/annan tro* under huvudkategorin *världsuppfattning*)

”jag **trodde inte längre på** att det fanns en **Gud**, hur kunde en Gud finnas och vara god, när världen såg ut som skit och folk behandlade varandra illa?” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *tappad tro/annan tro* under huvudkategorin *världsuppfattning*)

”jag tänkte mycket på det här med att man inom Jehovas vittnen är **emot blodtransfusion**. Tänk om mina barn skulle bli allvarligt sjuka och behöva blod” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *andra värderingar* under huvudkategorin *världsuppfattning*)

”då rasade jag ihop totalt, och började mer och mer **ifrågasätta samfundets och vårt sätt att leva**” (Artikel nr 5, Expressen Hälsoliv, kodat som *andra värderingar* under huvudkategorin *världsuppfattning*)

Detta visar på att nyhetsmedierna ifråga producerar en specifik representation av religion på ett sätt som samfundet själva förmodligen inte hade gjort, media blir i det här fallet distributör i linje med det Hjarvard benämner som *journalism on religion* (Hjarvard, 2013, s. 82). Det innebär att de kvinnor som berättar om sitt avhopp från Jehovas vittnen agerar som informanter gällande Jehovas vittnen och bidrar med information om detta. Utifrån Hjarvards

förståelse av det han kallar *journalism on religion* är det journalister – och i längden, medieföretag – som har den primära kontrollen över nyheter, så individerna, i det här fallet kvinnorna, är tvungna att agera inom det som Hjarvard kallar för sekulära nyhetsvärden (Hjarvard, 2013, s. 84). Vidare så bidrar denna typ av nyhetsrapportering till kritisk granskning av religiösa aktörer (Hjarvard, 2013, s. 84) vilket är tydligt i material där faktorer som handlar om icke-jämställda förhållanden inom organisationen, psykiska besvär och skilda värderingar är framträdande. Detta hänger även samman med den sista punkten som Hjarvard tar upp i beskrivningen om *journalism on religion*. Det han tar upp där är kritiken som riktas till religiösa institutioner utan sekulära värden i nyhetsmedia (Hjarvard, 2013, s. 84). På så sätt blir det tydligt hur svenska nyhetsmedier presenterar en bild av Jehovas vittnen som en organisation vars värden är oförenliga med det svenska, moderna, sekulära samhället. Detta syns även i motiv som framkommit i studien i relation till temana *världsuppfattning* och *organisatoriskt*:

”jag **ville bara vara som alla andra**” (Artikel nr 2, Lokaltidningen, kodat som *andra värderingar* under huvudkategorin *världsuppfattning*)

flera gånger i livet har **församlingens regler krockat med den hon är och vill vara** (Artikel nr 2, Lokaltidningen, kodat som *andra värderingar* under huvudkategorin *världsuppfattning*)

I temat *organisatoriskt* så syns tendenser till marginalisering och förbud inom samfundet, detta syns i följande exempel:

”Vi systrar, som kvinnor kallas, **fick oftast inte jobba**” (Artikel nr 1, SVT Nyheter, kodat som *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”jag brukade **inte få gå hem till kompisar och leka efter skolan**” (Artikel nr. 2, Lokaltidningen, kodat som *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”men vi **fick inte ha några aktiviteter efter skolan, och helst inte några kompisar utanför församlingen**” (Artikel nr 5, Expressen Hälsoliv, kodat som *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”dessutom **ville jag så gärna ha sex**” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *förbud* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

Båda teman *världsuppfattning* och *organisatoriskt* fångar här hur artiklarna lyfter fram det som beskrivs i motsättning till det svenska samhällets normer och värderingar och dessutom på ett sätt som gjort att kvinnorna försatts i situationer som varit livsavgörande.

Hjarvard beskriver vikten vid att studera hur stor plats ett tema i nyheten får jämfört med ett annat (Hjarvard, 2013, s. 81). Här blir det återigen tydligt att det handlar om *journalism on religion* och inte *religious media* eftersom det primära teman som lyfts fram fokuserar på det avvikande snarare än det inom-religiösa vilket indikerar att det inte är de religiösa aktörerna som har kontroll på narrativet (Hjarvard, 2013, s. 83). Studiens resultat (4.1) visar att bland annat *externa faktorer* lyfts fram som avgörande och har en stor plats i artiklarna till skillnad från traditionella religiösa värderingar kopplat till samfundet. Citat som visar på detta är till exempel hur ”förälskad” och ”sexuella relationer” tar mycket plats och syns i rubriker på artiklarna:

när hon var 18 gifte hon sig med en man inom samfundet [...] Efter några år **träffade hon en man som inte var med i samfundet**. De blev **förälskade** (Artikel nr 3, Expressen Hälsoliv, kodat som *kärlek* under huvudkategorin *externa faktorer*)

”jag blev **förälskad**, och på natten smet jag ut till honom – och **förlorade oskulden**” (Artikel nr 5, Expressen Hälsoliv, kodat som *kärlek* och *relationer* under huvudkategorin *externa faktorer*)

Detta är i linje med Hjarvards uppfattning om media som kanal när man tittar på vilket tema i artikeln som tar mer plats än ett annat (Hjarvard, 2013, s. 81) samt det han beskriver gällande nyhetsvärde där de journalistiska nyhetsvärdena gällande samhällsreligios signifikans, aktualitet och intensitet bestämmer huruvida en religiös fråga ses som en nyhet eller inte (Hjarvard, 2013, s. 88). Här ser vi en nyhet som genom temat *externa faktorer* gör uttryck för nyhetsvärde.

När det gäller min andra frågeställning - framställs dessa faktorer även som något relaterat till kvinnornas tid efter avhoppet? Om, i så fall hur? - så tolkar jag dessa citat:

”Jag har en **stark tillit till att jag är en del av något större**. Men jag har svårt för kyrkliga miljöer och regler som stänger ute och inne” (Artikel nr 3, Expressen Hälsoliv, kodat som *tappad tro/annan tro* under huvudkategorin *världsuffattning*)

”Jag hade **lämnat den bestraffande Guden**, men hade **svårt att gå över till en evolutions tro**. Idag har jag en **Gudstro som ger mig kraft**, särskilt när jag mår dåligt” (Artikel nr 5, Expressen hälsoliv, kodat som *tappad tro/annan tro* under huvudrubriken *världsuffattning*)

som exempel på avgörande faktorer som även relateras till kvinnornas liv efter avhoppet. Det som ofta tas upp i relation till kvinnornas tid efter avhoppet är det som jag relaterar till temat *världsuffattning* och då genom citat kopplade till underkategorierna *tappad tro/annan tro*. Hjarvard beskriver sekularisering som en beteckning för en rad strukturella förändringar av religion i den moderna världen, där även inräknat en nedgång av religiösa institutioners

auktoritet i samhället. Parallellt med detta så sker också en utveckling av en mer individualiserad form av religiös tro och praktik (Hjarvard, 2013, s. 79). Vidare så beskriver Hjarvard *journalism on religion* som en form av medialiserad religion där kritik mot religiösa aktörer och institutioner riktas om de inte samverkar med sekulära värden (Hjarvard, 2013, s. 84). Det blir tydligt i materialet att en personlig och individuell tro framställs som positiv, jämfört med samfundets tro som framställs som avvikande vilket då stämmer överens med den individualiserade religionens framväxt i ett sekulärt samhälle. Vidare så har jag kopplat temat *organisatoriskt* till tiden efter kvinnornas avhopp, det meddelande artiklarna sänder och den uppfattning de representerar gällande Jehovas vittnen framställs i samband med det jag kodat i min underkategori; *förbud*. Det vill säga, i materialet beskrivs kvinnorna som begränsade i organisationen, men som fria utanför. Exempel på det syns i mellanrubriken ”fick äntligen fira jul” (Artikel nr 1, SVT Nyheter) som beskriver den avhoppade kvinnans frihet att göra vad hon ville utanför samfundet, ”men högst på listan stod fira jul” (Artikel nr 1, SVT Nyheter). Eller i följande exempel:

”Jag är inte samma person som förr. Jag tar för mig av livet och njuter av det. Jag är fri att välja – jag kan ha kort kjol om jag vill, fira jul hur jag vill, söka vilken utbildning jag vill” (Artikel nr 3, Expressen Hälsoliv)

I denna framställning i Expressen hälsoliv beskrivs kvinnans liv utanför Jehovas vittnen på ett liknande sätt. Dessa två artiklar tar båda upp julfirande vilket kan tänkas fungera som en igenkänningsfaktor för många i det svenska samhället och något som man fritt ska få välja att delta i eller inte. Denna framställning visar på det Hjarvard menar gällande att nyhetsmedia får makten att framställa och definiera religion (Hjarvard, 2013, s. 87) vilket i det här fallet blir att individuell, religiös, frihet kopplas till något positivt medan kollektiv, begränsad, religiositet inom Jehovas vittnen kopplas till något negativt.

4.2.2. Media as languages

I sin förklaring av *media as languages* så pekar Hjarvard på vikten av estetik; hur media paketerar nyheter och konstruerar ett specifikt förhållande mellan sändare, innehåll och mottagare (Hjarvard, 2013, s. 82). I denna analys tolkas det som att beroende på vilket medium som presenterar innehållet paketeras nyheten på olika sätt.

Hjarvard pekar på centrala aspekter som att valet av medium och dess genre påverkar till exempel uppbyggnaden av narrativet av vissa nyheter (Hjarvard, 2013, s. 82), i relation till resultatet i denna uppsats så kan framställningen av kvinnornas berättelse förstås som ett

språk utifrån Hjarwards teori vilket bidrar till en viss bild av aktiva medlemmar i Jehovas vittnen kontra de som har lämnat. Detta citat ur en av artiklarna belyser framställningen av kvarvarande familjemedlemmars och vänners beteende mot kvinnorna som lämnat:

”Jag fick ett sms en gång från min syster: ”du är som död för mig”.” (Artikel nr 5, Expressen Hälsoliv)

Detta skapar en bild av medlemmar i Jehovas vittnen som ter sig ganska kontroversiell, vilket kan sättas i relation till det Hjarvard tar upp gällande att journalister inte är förmedlare av objektiva fakta utan att de är en del av en industri som bygger på att förmedla åsikter. (Hjarvard, 2013, s. 87). De svenska nyhetsmedierna i materialet väljer att representera kvinnornas berättelse med fokus på de negativa aspekterna i samfundet som fick kvinnorna att lämna Jehovas vittnen.

Hur ett narrativ struktureras är centralt i *media as languages* för hur religion tar sig i uttryck på olika sätt beroende på i vilken nyhetsmedia som artiklarna är publicerade (Hjarvard, 2013, s. 82). Det som porträtteras som avgörande för avhopp i artiklarna i tidningen Expressen Hälsoliv visar tydligt att teman *externa faktorer*, *organisatoriskt* och *familj* - som referenser till kärlek och relationer - får stor plats. Hur ett nyhetsnarrativ struktureras bygger på i vilket medium en artikel publiceras, och vad det innebär i form av genrespecifika faktorer som nyhets- eller underhållningsvärde (Hjarvard, 2013, s. 82). Återkommande i dessa exempel är kärlek och relationer:

”Vi dejtade en period, som man skulle göra, utan att ha **sex**. [...] men till sist kunde vi inte hålla oss. Vi hade **sex** – för honom var det första gången” (Artikel nr 5, Expressen Hälsoliv, kodat som *förbud* och *relationer* under huvudkategorierna *organisatoriskt* och *externa faktorer*)

Då Ida Carstens var 24 år blev hon **förälskad** och **vilde skilja sig från sin make**. Konsekvenserna blev livsavgörande: hon uteslöts ur sekten hon växt upp i – familjen och alla vännerna vände henne ryggen (Artikel nr 3, Expressen Hälsoliv, kodat som *kärlek* och *skilsmässa* under huvudkategorierna *externa faktorer* och *familj*)

”Jag insåg att jag måste lämna, och jag visste att det skulle kosta på. [...] Så jag var **otrogen**, det blev mitt sätt att klippa av bandet till min man och församlingen” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv, kodat som *relationer* under huvudkategorin *externa faktorer*)

Narrativet byggs här upp med huvudteman som rör sex, kärlek och relationer. I artikeln från SVT nyheter är temat *organisatoriskt* det mest framträdande i skapandet av narrativet med citat som visar på ojämställdhet inom samfundet

Som kvinna i församlingen så skulle hon, som hon säger, **lyda männen**. Helst stanna hemma eller gå runt och knacka dörr för att försöka få fler att gå med i församlingen (Artikel nr 1, SVT Nyheter, kodat som *styre* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

”Vi systrar, som kvinnor kallas, **fick oftast inte jobba**, i så fall max halvtid, det var **långt ifrån jämställt**”, säger Essy Ahlén (Artikel nr 1, SVT Nyheter, kodat som *styre* under huvudkategorin *organisatoriskt*)

Uppbyggnaden av narrativt här blir istället mer fokuserat på Jehovas vittnen som organisation snarare än den värld utanför som lockar eller frestar. Citaten ovan visar det Hjarvard nämner angående att valet av medium och genre i synnerhet påverkar viktiga funktioner för hur vissa meddelanden sänds vilket i det här fallet blir berättarkonstruktionen (Hjarvard, 2013 s 82.). Genom att använda sig av de teman som citaten ovan visat på så får Jehovas vittnen en specifik representation som visar för läsaren hur man ska interagera med den här sortens religiösa frågor. För att anknyta till *journalism on religion* så tydliggörs här nyhetsmedias engagemang gentemot sekulära värden, nyhetsmedia blir ofta ett instrument som förmedlar en ”religiös modernisering” genom att ta upp dess teman som avslöjar och kritiserar oacceptabla icke-sekulära normer och handlingssätt inom Jehovas vittnen (Hjarvard, 2013, s. 89).

Jag har nu, utifrån Hjarwards medialiseringsteori och min tolkning av den, analyserat de resultat som studien av de sex artiklarna genererade. I följande kapitel kommer syntesen av resultatet och analysen att redogöras för.

4.3 Slutsats

Enligt Hjarwards teori så kan medialisering av religion anta olika former och generera olika resultat (Hjarvard, 2013, s. 81) vilket har varit tydligt i analysen av mina resultat i studien. De frågeställningar jag har använt mig av och ämnar svara på är:

- Vilka bakomliggande faktorer framställs av svensk nyhetsmedia som avgörande hos kvinnorna i de utvalda artiklarna för deras avhopp från Jehovas vittnen?
- Framställs dessa faktorer även som något relaterat till kvinnornas tid efter avhoppet? Om, i så fall hur?

Dessa två frågeställningar besvaras enligt de former av medialisering som Hjarvard (2013) benämner som *media as conduits*, *media as languages* och *journalism on media*. De teman som återfunnits som beskriver kvinnornas avhopp har jag valt att benämna som *familj*,

externa faktorer, världsuppfattning, organisatoriskt och mental hälsa. Inom dessa teman återfinns det som för kvinnorna varit avgörande faktorer när de lämnat samfundet. De faktorer som varit mest återkommande är de som handlat om förbud gällande kärlek utanför samfundet, sexuella relationer, högtidsfirande, umgänge och hur samfundet är icke-jämställt mellan kvinnor och män. Samfundets världsuppfattningar som krockar med kvinnornas, då ofta i samband med att kvinnorna fått egna barn och sett världen ur ett annat perspektiv, är också återkommande. Även världsuppfattningar kopplat till tappad tro. Slutsatsen jag kan dra av detta är att artiklarna framförallt har framfört faktorer som skadar kvinnornas individuella frihet, faktorer där kvinnornas världsbild inte går att förbinda med samfundets och faktorer som har att göra med förbjuden kärlek och sexuella relationer. Detta menar jag ligger i linje med det som Hjarvard beskriver när han talar om medialisering som en process där nyhetsmedia kritiskt granskar religion och religiösa organisationer som inte passar in i den sekulära normen som resten av det svenska samhället förväntar sig (Hjarvard, 2013, s. 84). Samtidigt så bidrar dessa svenska nyhetsmedier med en bild av Jehovas vittnen genom att publicera dessa artiklar utifrån positionen att kvinnorna har ett bättre liv utanför samfundet och att Jehovas vittnen är den främsta orsaken till varför dem inte hade det bra innan.

De avgörande faktorer för kvinnornas avhopp som även relaterades till deras tid efter avhoppet svarar mot vilket narrativ nyhetsmedierna strävar efter att bygga upp. Även här är förbud en återkommande faktor och då via uttryck som tyder på att kvinnorna varit begränsade under tiden i samfundet och inte kunnat göra det de väljer att göra idag, såsom att fira jul eller utbilda sig till vad de vill. Även faktorer som rör en förändrad tro eller syn på Gud är vanligt förekommande, där konstateras ofta destruktiviteten i tron de hade under tiden de varit aktiva vittnen samman mot en ny individuell tro kopplad till personlig styrka som de funnit i tiden efter avhoppet. De faktorer som är relaterade till kvinnornas liv efter avhoppet vänds då till något positivt, så som jag argumenterat för ovan.

Utifrån min analys så drar jag slutsatsen att materialet positionerar sig kritiskt till Jehovas vittnen utifrån de faktorer som tas upp som avgörande när kvinnorna i berättelserna lämnade samfundet. Denna paketering av berättelserna kan tänkas bidra till hur en läsare bildar sin uppfattning om samfundet och individerna kopplade till det.

Kapitel 5. Diskussion

I detta kapitel förs en diskussion gällande medialiseringsteorins användbarhet i denna studie samt svårigheter som uppstått gällande teorin. Vidare så kommer även uppsatsens metod att diskuteras angående dess styrkor och svagheter i relation till min studie. Den empiriska reflektionen kommer att sätta tidigare forskning om faktorer för avhopp och religion i media i relation till mina resultat och min analys. Kapitlet avslutas med reflektioner om frågor som uppkommit under studiens gång samt hur man kan utveckla denna studie i vidare forskning. Avslutningen av kapitlet innefattar även ett kort inlägg om vad jag anser denna uppsats kan ha bidragit med i forskningsfältet.

5.1. Teoretisk reflektion

Överlag så anser jag att min teori har varit användbar i den studie jag gjort, Hjarvards (2013) medialiseringsteori förklarar hur religion framställs i media och vilka effekter det får. Det som jag hade varit förtjänt av i denna studie är om teorin hade varit mer konkret i sin framställning i medialisering av religion. Hjarvard tenderar att låta de olika begreppen gå in i varandra på ett sätt som gör det svårt att utröna exakt hur nyhetsmedia blir förmedlare av religion. Hjarvard nämner att uppbyggnaden av narrativ och betydelsen av en underhållande berättelse har en betydande roll i hur religion mottas och tolkas av befolkningen, här hade det varit tydligt med en förklaring vilken sorts nyhetsmedia som antar vilket sorts fokus. Dock så ställer Hjarvard upp en tabell för vilka grundprinciper *religious media*, *journalism on media* och *banal religion* har vilket gör att man kan koppla dessa till specifika nyhetsmedier.

Jag anser att resultaten tillsammans med analysen besvarar mina frågeställningar på ett bra sätt och knyter ann till uppsatsens syfte och mål. Kodningen av artiklarna har lett till ett resultat som kan visa vilka faktorer som tas upp som avgörande i kvinnornas beslut att lämna Jehovas vittnen samt vilka faktorer som även kopplas samman med kvinnornas liv efter avhoppet. Analysen har utifrån Hjarvard (2013) belyst olika sätt man kan tolka artiklarna utifrån medialiseringsteorin vilket har lett till en bredare förståelse hur religiösa aktörer och institutioner framställs i svensk nyhetsmedia.

5.2. Metodisk reflektion

Den metod som jag använt mig av i uppsatsen är kvalitativ textanalys utifrån Boréus (2015). Jag har även använt mig av Rennstam och Wästerfors (2015) modell *sortera, reducera och argumentera* som utgångspunkt i min metod. Anledningen till att jag refererade till två kvalitativa metoder är för att jag anser att alla delar i den kvalitativa textanalysen inte är passande för det kodningsarbete jag utfört på materialet, där fungerade Rennstam och Wästerfors (2015) modell *sortera, reducera och argumentera* som ett konkret komplement att följa steg för steg. Anledningen till att jag refererat till Boréus (2015) kvalitativa textanalys som metod i mitt material är delvis för att materialet tillhör en specifik textgenre och uppsatsen ämnar belysa innehållet i texterna utifrån vad texten uttrycker och påverkar, detta menar Boréus är en metod för att förstå samhällsprocesser genom texter (Boréus, 2015, s. 175). I relation till uppsatsens syfte är texterna förtjänt av en nära läsning där specifika delar av texten ses som mer intressant än textens helhet. Här har också programmet Open Code 4.03 varit till stor hjälp då det har hjälpt mig att ta ett djupare kliv ner i materialet genom att analysera rad för rad i texterna snarare än texten som helhet. Boréus (2015) kvalitativa textanalys har fungerat som grund till uppsatsen första del i analysen och när dessa steg var gjorda så tog Rennstam och Wästerfors (2015) modell vid. Denna metod har varit bra för den har fungerat som en konkret modell att följa steg för steg. I och med att jag kompletterade Boréus kvalitativa textanalys med Rennstam och Wästerfors modell så anser jag att jag löst de problem som jag hade gällande Boréus modell i relation till uppsatsen på ett rimligt sätt.

I mitt kodningsarbete så har jag haft en abduktiv ansats vilket betyder att de kategorier som använts i kodningen inte primärt var styrda av teorin. Temana *familj, externa faktorer, organisatoriskt, världsuppfattning* och *mental hälsa* var bra då det gav en tydlig indelning av de faktorer som hittades i artiklarna samt en konkret utgångspunkt för analysen av resultatet.

Uppsatsen strävade efter att uppnå en hög validitet vilket uppmärksammats genom den interna validiteten där tillämpningen av en passande metod ska ge en så heltäckande bild som möjligt. Som jag redan nämnt i det här kapitlet så passar metoden kvalitativ textanalys bra när det handlar om att analysera texter i sin kontext samt plocka ut mindre delar av intresse. Det innebär att resultatet visar en heltäckande bild av ämnet som sedan sätts i relation till vald teori. Vidare så har validitet eftersträvat genom pragmatisk validitet vilket har varit svårare att uppnå, men genom att kombinera de två forskningsområdena medialisering och faktorer för utträde ur religiösa samfund så anser jag att uppsatsen skulle kunna bidra till vidare

forskning om dessa två ämnen kombinerat. Genom att vara tydlig med uppsatsens struktur och koppla upprepade gånger till frågeställningar och syfte så ämnar uppsatsen hålla en hög kommunikativ validitet.

5.3. Empirisk reflektion

Mitt resultat kommer här att sättas i relation och diskuteras utifrån den tidigare forskning som jag presenterat. Min tidigare forskning är uppdelad mellan forskning som handlar om avhopp från religiösa och/eller sekteristiska rörelser och forskning gällande religion i media vilket gör att diskussionen nedan kommer följa samma struktur.

I mitt kodningsarbete så utgick jag från den tidigare forskning som gjorts gällande avhopp från religiösa och/eller sekteristiska rörelser när jag utformade mina kodningskategorier. Det genererade i de fem huvudkategorierna *familj*, *externa faktorer*, *organisatoriskt*, *världsuppfattning* och *mental hälsa*. I Janet Jacobs (1984) artikel med fokus på könsrelaterade problem kopplat till kvinnliga avhopp från icke-traditionella religiösa rörelser visar det sig att den manliga hierarkin i den religiösa gruppen är en avgörande faktor för avhopparna. Hon menar att missnöjet kvinnorna känner angående den religiösa rörelsen springer ur det manliga utnyttjandet av makt. I relation till resultatet kan detta kopplas till temat *organisatoriskt* som visade hur artiklarna tar upp faktorer angående styret, kvinnorna i mitt material beskrivs som att de uttrycker missnöje gällande jämställdhet i samfundet, vilket visar på att könsrelaterade problem tas upp som en faktor till avhopp. M. Rousselet, O. Duretete, J.B. Hardouin och M. Grall-Bronnec (2017) studie visar att 80% av informanterna lämnade rörelserna av eget initiativ på grund av faktorer gällande tappad tro och sociala ingripanden. I motsats till de jag studerat så har de intervjuade befunnit sig i rörelser där deras familjer står utanför rörelsen och därmed kunnat påverka avhoppet vilket inte är så vanligt i Jehovas vittnen då det ofta innefattar att hela familjen är medlemmar i samfundet. Dock så kan man se i resultatet att *externa faktorer* såsom kärleksförhållanden utanför Jehovas vittnen tas upp som avgörande faktorer. Att tappad tro är en faktor för avhopp stämmer bra i jämförelse med mitt resultat. Temat *världsuppfattning* visar att faktorer som *tappad tro/annan tro* beskrivs som avgörande för avhopp och är också den faktor som nyhetsartiklarna i hög grad spinner vidare på som något centralt i kvinnornas liv efter avhoppet, då ofta som en individualiserad tro.

En mer utarbetad modell gällande exit-processer från Jehovas vittnen presenterar Pernilla Liedgren Dobronravoff (2009). Hon tar upp en 7-steps modell som går från *första tvivel* till

relativ neutralitet. I relation till mina resultat kan kvinnorna i artiklarnas avhopp till viss del beskrivas följa denna modell. Det som blir problematiskt med en jämförelse här är att mitt material inte är förstahandsmaterial och befinner sig i en mediekontext. Dock så kan man se i mitt resultat att mycket fokus ligger på just tvivel i artiklarna och att ett tvivel ofta leder till ett annat tvivel inom samma kategori. Ett av citatet som återgavs i analyskapitlet (4.2) visar detta: ”jag trodde inte längre på att det fanns en Gud, hur kunde en Gud finnas och vara god, när världen såg ut som skit och folk behandlade varandra illa?” (Artikel nr 4, Expressen Hälsoliv). Dobronravoff tar också upp prövningen av tvivel som ett steg i processen vilket man kan relatera de faktorer som tas upp i resultatet gällande *externa faktorer*, kvinnorna beskrivs testa sina tvivel gällande tillexempel sexuella relationer utanför samfundet genom relationer med individer som inte tillhör Jehovas vittnen. Slutligen så kan man även diskutera Dobronravoffs sista steg i modellen som är *relativ neutralitet* där en känsla av avståndstagande gentemot organisationen ska infinna sig. Artiklarna väljer att porträttera kvinnorna på ett sätt där deras liv efter avhoppet skiljer sig starkt från livet de hade inom samfundet, detta visas i mitt resultat genom bland annat citat gällande *förbud*: ”Jag är inte samma person som förr. Jag tar för mig av livet och njuter av det. Jag är fri att välja – jag kan ha kort kjol om jag vill, fira jul hur jag vill, söka vilken utbildning jag vill.” (Artikel nr 3, Expressen Hälsoliv).

I tidigare forskningen gällande religion och media så tog jag upp Lövheim och Axners (2011) artikel som som diskuterar hur media blir huvudförmedlaren av religion i ett modernt samhälle samt lyfter att olika mediegenrer representerar religion på olika sätt. Detta ligger väldigt nära det jag har diskuterat i analysen gällande hur svensk nyhetsmedia representerar religiösa rörelser som Jehovas vittnen genom framförandet av kvinnornas avhoppberättelser. Faktorer som lyfts fram som avgörande för kvinnorna när de lämnat tenderar att röra sig kring det som bidrar till en underhållande berättelse, vilket bidrar till en viss framställning av religion och religiösa aktörer. När Hjarvard diskuterar nyhetsmedias förutsättningar och utbredning så tar han upp deras koppling till den bredare populärkulturella sfären där kraven på underhållning från konsumenter gör att inramningen av religion i media inte enbart är influerat av journalistiska värden (Hjarvard, 2013, s. 87). Detta kan också i längden kopplas till viljan att hellre lyfta fram det avvikande gällande religion snarare än det traditionella vilket jag belyser i uppsatsens inledning (1.).

Den tidigare forskningen som jag presenterat kan kopplas till uppsatsen studie på olika sätt, främst genom att koppla vilka faktorer som faktiskt tas upp som avgörande i artiklarna och hur väl dessa stämmer överens med de som forskat om avhoppare men använt sig av

primärmaterial så som djup-intervjuer. Det visar sig att många faktorer som tas upp i materialet stämmer överens med de faktorer som den tidigare forskningen presenterat, men det finns också en skillnad som främst tas i uttryck genom nyhetsmediernas strävan efter underhållningsvärde. Detta gör att det finns faktorer som anses vara intressantare ur ett underhållningsperspektiv vilket gör att dessa får större plats i artiklarna än andra faktorer som visat sig vara avgörande i den tidigare forskningen. Den tidigare forskningen som handlat om religion och media visar sig vara i linje med det som jag diskuterat i min analys. Olika mediegenerer representerar religion på olika sätt vilket syns i analysen där bland annat Hjarvards (2013) *journalism on religion* diskuteras.

5.4. Bidrag och avslutande reflektion

Avslutningsvis så vill jag belysa de nya frågor som uppkommit under studiens gång. Det jag främst vill lyfta fram är ett behov av forskning kring svensk nyhetsmedias roll att förmedla religion till befolkningen i ett sekulärt samhälle: till exempelvis hur svensk nyhetsmedia porträtter avhoppare från andra religiösa organisationer såsom IS och hur det bidrar till synen på muslimer i det svenska samhället. Vidare så hade det även varit intressant att jämföra kvinnliga avhoppberättelser i svensk nyhetsmedia med manliga och se om de bakomliggande faktorerna för avhoppet porträtteras annorlunda beroende på kön. En jämförande studie mellan olika nyhetsmedier hade också varit intressant att utföra, då Hjarvard (2013) diskuterar mycket om nyhetsvärde och underhållningsvärde, hur skiljer sig underhållningsvärde åt mellan olika nyhetsmedier i Sverige i nyheter om religion? Det jag hoppas att min uppsats bidrar med i forskningsfältet är en inblick i hur man kan tolka framställningen av religion i svenska medier genom att undersöka gestaltningen av avhoppberättelser. Vidare så kan uppsatsen bidra med en bredare förståelse för vad nyhetsmedia faktiskt hjälper till med gällande publiceringen av berättelser som dessa där individerna befunnit sig i en organisation som inte behandlat dem väl.

Sammanfattning

Den här uppsatsen har kvalitativt analyserat sex utvalda artiklar från fyra olika svenska nyhetsmedier. Syftet med analysen är att belysa och identifiera vilka bakomliggande faktorer som framställs som avgörande för kvinnliga avhoppare från Jehovas vittnen i svensk nyhetsmedia. Vidare så syftar den även till att undersöka om och hur dessa faktorer relateras till kvinnornas liv efter avhoppet skett. Med bakgrund i detta syfte så utformades två frågeställningar som sedan besvaras i resultat- (4.1) och analysdelen (4.2). En kvalitativ textanalys utfördes på materialet som kodades i programmet Open Code 4.03. Kodningen skedde abduktivt och kodningskategorierna utformades efter tidigare forskning (1.5) gällande avhoppare från religiösa rörelser samt efter en noggrann läsning av materialet. Detta genererade fem teman; *familj*, *externa faktorer*, *organisatoriskt*, *världsuppfattning* och *mental hälsa* som faktorerna för avhopp kodades in i. Resultatet analyserades sedan efter Hjarvards (2013) medialiseringsteori med utgångspunkt i *media as conduits*, *media as languages* och *journalism on media*. Analysen visade att bland annat temat *organisatoriskt* med faktorer gällande förbud och samfundets styre ofta porträtterades som avgörande för kvinnornas avhopp. Även faktorer som skadar kvinnors individuella frihet och faktorer där samfundets världsbild skiljer sig från kvinnornas syns i materialet. Faktorer gällande *förbud* och *världsuppfattning kopplas* också ofta samman med kvinnornas liv efter avhoppet. De faktorer som tas upp som avgörande kunde förklaras utifrån Hjarvards (2013) medialiseringsteori på ett sätt som svarade mot uppsatsens syfte.

Referenser

Litteratur

- Boréus, K. (2015). ”Texter i vardag och samhälle”, i Ahrne, G. & Svensson, P. (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Dobronravoff, L. P. (2009). Att lämna en värld – om utgångsprocessen från Jehovas vittnen. *Socialvetenskaplig tidskrift* 3–4. Hämtad 12/4 – 19 från <https://journals.lub.lu.se/index.php/svt/article/view/15687/14170>
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Fuchs Ebaugh, Helen Rose (1988). *Becoming an Ex – The process of Role Exit*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gustafsson, G. (2011). ”På kristen grund”, i Svanberg, I. & Westerlund, D. (2011) *Religion i Sverige*. Stockholm: Dialogos.
- Gustafsson, G. (2019). Jehovas vittnen. I NE.se. Hämtad 12/4 – 19 från <https://www-ne-se.ezproxy.its.uu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/jehovas-vittnen>
- Hjarvard, S. (2013). *The mediatization of culture and society*. London: Routledge.
- Malterud, K. (2014). *Kvalitativa metoder i medicinsk forskning: en introduktion*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jacobs, J. (1984). The economy of love in religious commitment: The deconversion of women from nontraditional religious movements. *Journal for the scientific study of religion*, 23(2), 155 – 171. Hämtad 12/4 – 19 från <https://www.jstor.org/stable/1386106>.
- Lövheim, M. Axner, M. (2011) Halal-tv: Negotiating the place of religion i Swedish public discourse. *Nordic journal of religion and society*, 24(1), 57 – 74. Hämtad 27/4 – 19 från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:410699/FULLTEXT01.pdf>
- Meyrowitz, J. (1993). Images of media: Hidden ferment – and harmony – in the field. *Journal of communication* 43(3), 55 – 66. Hämtad 21/5 – 19 från https://www.researchgate.net/publication/227981483_Images_of_Media_Hidden_Ferment_and_Harmony_in_the_Field
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material, i Ahrne, G. & Svensson, P. (2015) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber
- Rousselet, M. Duretete, O. Hardouin, J.B. Grall-Bronnec, M. (2017). Cult membership: What factors contribute to joining or leaving? *Psychiatry Research*, 27 – 33. Hämtad 12/4 – 19 från <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28711763>
- Skonovd, N. (1983). Leaving the cultic religious milieu, i Bromley, D. G. & Richardson, J. T. (1983) *The brainwashing/deprogramming controversy, studies in religion and society*. New York: Edwin Mellen Press.

Skonovd, Norman L. (1981). *Apostasy: The Process of Defection From Religious Totalism*. Ann Arbor: University Microfilms International

Webbsidor

Vetenskapsrådet, (1990). Forskningsetiska principer inom humanistiskt-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad 9/4 – 19 från <http://www.codex.vr.se/forskarensetik.shtml>

Empiriskt material

Artikel 1

Forsell, D. (2019, 18 mars). Hon lämnade Jehovas vittnen: ”Kvinnorna skulle lyda männen”. *SVT Nyheter*. Hämtad 4/4 – 19 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/uppsala/hon-lamnade-jehovas-vittne-kvinnorna-skulle-lyda-mannen>

Artikel 2

Fröjd, A. (2019, 24 augusti). Personligt: Lämnade Jehovas för friheten. *Lokaltidningen*. Hämtad 4/4 – 19 från <http://www.lokaltidningen.se/nyheter/2016-08-24/Personligt-L%C3%A4mnade-Jehovas-f%C3%B6r-friheten-322789.html>

Artikel 3

Lagercrantz, V. (2015, 10 september). Ida, 24, blev utkastad ur sekten när hon blev kär. *Expressen Hälsoliv*. Hämtad 4/4 – 19 från <https://www.expressen.se/halsoliv/halsa/ida-24-blev-utkastad-ur-sekten-nar-hon-blev-kar/>

Artikel 4

Haavisto, A. (2019, 10 februari). Hanna, 52, bröt sig ur Jehovas vittnen. *Expressen Hälsoliv*. Hämtad 4/4 – 19 från <https://www.expressen.se/halsoliv/manskligt/hanna-52-brot-sig-ur-jehovas-vittnen/>

Artikel 5

Lagercrantz, V. (2015, 23 juli). ”Han försökte ta sitt liv för att vi haft sex”. *Expressen Hälsoliv*. Hämtad 4/4 - 19 från <https://www.expressen.se/halsoliv/halsa/han-forsokte-ta-sitt-liv-for-att-vi-haft-sex/>

Artikel 6

Okänd. (2014, 20 augusti). ”Min familj vägrar prata med mig”. *Aftonbladet Relationer*. Hämtad 4/4 – 19 från <https://www.aftonbladet.se/relationer/a/ddGL0A/min-familj-vagrar-prata-med-mig>